

UPPSALA
UNIVERSITET

forskning om funktionshinder pågår

NR 1/2022

**Mycket kvar för att personer
med hörselnedsättning ska
känna sig inkluderade** 10

**Viktigt prata om normer
och förutfattade meningar**

3

**Webbaserad kalender bra
minnesstöd för personer
med hjärnskada**

4

**Behovet av juridiskt stöd
urholkar konkurrensen
bland LSS-anordnare**

7

Webbaserad kalender bra minnesstöd för personer med hjärnskada

4

Behovet av juridiskt stöd urholkar konkurrensen bland LSS-anordnare

7

Mycket kvar för att personer med hörselnedsättning ska känna sig inkluderade

10

Mer individinriktat stöd för personer med högfungerande autism

► Socialtjänstlagen säger att socialnämnder ska arbeta för att personer med funktionsnedsättning ska kunna leva som andra, delta i samhällets gemenskap och ha en meningsfull sysselsättning. Samtidigt är arbetsmarknaden ett område med många skyldigheter. En arbetssökande ska acceptera tilldelade praktikplatser eller arbeten om de ska få ekonomisk ersättning från exempelvis Försäkringskassan, oavsett hur väl praktikplatsen passar.

Faten Nouf vid Umeå universitet har studerat denna spänning mellan socialtjänstlagens rättigheter och arbetsmarknadens krav när det gäller högfungerande individer med autism i sin avhandling ”Ett meningsfullt liv med arbete? Högfungerande individer mellan funktionshinder- och arbetsmarknadspolitik.”

Måste ta hänsyn till individens drivkrafter

För att ge dessa personer en möjlighet att ha ett meningsfullt arbete skulle man i större utsträckning behöva utgå från individen och individens uppfattningar om vad ett meningsfullt arbete är, säger Faten Nouf. Hon menar att istället vänder policydokument och verksamhetspraktik ofta på det, och ser det som att individers inträde till arbetslivet per automatik skulle ge dem en känsla av meningsfullhet, oavsett vad det är för arbete.

Innehåll

Mer individinriktat stöd för personer med högfungerande autism	2
Viktigt prata om normer och förutfattade meningar	3
Webbaserad kalender bra minnesstöd för personer med hjärnskada	4
Behovet av juridiskt stöd urholkar konkurrensen bland LSS-anordnare	7
Mycket kvar för att personer med hörselnedsättning ska känna sig inkluderade	10
Verktyg ger bättre lärmiljö för barn med autism	13
Lästips	14
Hallå där!	15
Kalendern 2022	16

Arbete ger inte automatiskt en känsla av meningsfullhet. Därför är det nödvändigt att ta hänsyn till individens uppfattning om arbetslivet.

Men personer behöver få utgå ifrån sina egna uppfattningar av vad som är meningsfullt, och hur ett arbete kan bli meningsfullt, säger Faten Nouf. Dessa uppfattningar kan sen fungera som drivkraft och motivation i arbetet.

Faten Nouf menar att det behövs tydligare riktlinjer på policynivå som tar tillvara individens rättigheter till ett meningsfullt arbete. Det bör även innefatta ett helhetsperspektiv på individens livssituation, snarare än att trycka på de skyldigheter som är förknippade med arbetstagande. *

Foto: Sandra Alenius

Du kan ladda ner Faten Noufs avhandling på umu.diva-portal.org

Viktigt prata om normer och förutfattade meningar

Många har förutfattade meningar om personer med funktionsnedsättning.

Det är väldigt viktigt att prata om sina förutfattade meningar.

Det är en förutsättning för att personer med funktionsnedsättning ska kunna få ett bra stöd.

Personer med intellektuell funktionsnedsättning får sällan delta i samhället på samma villkor som andra. Det beror bland annat på att det finns normer och sociala koder som personer med intellektuell funktionsnedsättning ofta inte passar in i.

Eric Svanelöv har i sin avhandling "Being who one wants: constructing participation within discourses of (dis)ability" från Mälardalens universitet undersökt hur dessa normer och sociala koder skapas och vad de får för konsekvenser. Han konstaterar bland annat att de som finns kring personer med intellektuell funktionsnedsättning måste prata mer om sina förutfattade meningar.

– Hur man pratar om personerna påverkar hur delaktiga de blir i samhället. Funktionsnedsättningen ligger ofta som ett paraply över allt annat.

Personen blir sin funktionsnedsättning först, och inte en person.

Både inkluderande och exkluderande

Detta blev väldigt tydligt när Eric Svanelöv pratade med personer med intellektuell funktionsnedsättning som idrottar.

– De ser sig som idrottare. Men för de allra flesta är de funktionshinderidrottare, som inte får vara med i "vanlig" idrott.

Men den uppdelningen diagnosen leder till har också en positiv sida.

– Diagnosen kan göra att de får olika typer av stöd, till exempel en bostad med särskild service som ger ett socialt sammanhang, och att de kan utöva funktionshinderidrott. Det kan stärka självkänslan och ge dem möjligheter att bygga en identitet.

Stöd ger möjligheter men skapar också kategoriseringar

Daglig verksamhet är ett annat exempel på att det stöd som erbjuds leder till att personerna blir kategoriserade på ett sätt som begränsar deras möjligheter att delta.

Hur de som möter personer med funktionsnedsättning pratar om dem påverkar hur personerna blir bemötta.

– Det gör att personerna får en sysselsättning. Men samtidigt ses det inte som arbete enligt utomståendes normer.

Man måste prata om sina normer

Allt detta pekar menar han på hur viktigt det är att alla inblandade pratar om normerna. Det gäller såväl närstående och personal på gruppboende som socionomer och vårdpersonal – och de som blir kategoriserade.

– Hur förhåller man sig till delaktighet, makt, självkänsla, identitet, självbestämmande? Det är inte ovanligt att man lägger lite olika mening i de orden. Därför är de här samtalen så viktiga! ✨

Du kan ladda ner Eric Svanelövs avhandling på mdh.diva-portal.org

Foto: Jonas Billberg

Ett bra minnesstöd kan göra livet lugnare och tryggare för personer som fått ett försämrat minne. Men det är också väldigt viktigt att anpassa stödet till individen.

Webbaserad kalender bra minnesstöd för personer med hjärnskada

Den som får en hjärnskada kan få problem med minnet. En forskare har undersökt olika sätt att ge stöd för minnet. Det är viktigt att stöd för minnet är anpassat till den person som får stödet.

Nedsatt minnesfunktion är ett av de problem som kan drabba de som fått en förvärvad hjärnskada. Arbetsterapeuten Maria Andreassen har i sin avhandling "Digital support for people with cognitive impairment: An intervention to increase the occupational performance in everyday life" från Linköpings universitet undersökt i vilken utsträckning en digital kalender med aktiva

påminnelser kan vara ett stöd för personer med den typen av minnesproblem.

– Många av de personer jag studerade tyckte att kalendern gav dem ett lugn och en trygghet. De tyckte att de fick mycket bättre kontroll över sin vardag.

Kalendern heter RemindMe, och de personer Maria Andreassen studerat hade haft en stroke eller annan traumatisk hjärnskada och var 50 år eller äldre.

Minnesproblem efter hjärnskada

Personer med en förvärvad hjärnskada kan få olika typer av nedsatt kognitiv förmåga.

– Det kan få svårt att komma ihåg viktiga saker, och även sånt de tycker om att göra. Det är förstått jobbigt för dem.

RemindMe låter dem lägga in påminnelser för aktiviteter de vill vara säkra på att komma ihåg.

– Många påminnelser handlar om att komma ihåg att ta medicin. Men det är också att komma ihåg möten, exempelvis när de ska till rehabiliteringen.

Det handlar inte bara om tiden hen ska vara på kliniken.

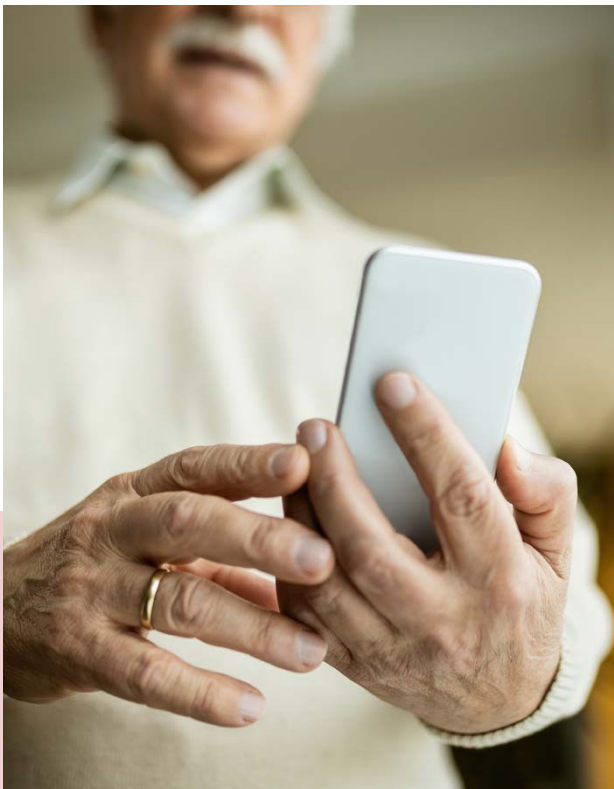
– Är det 14:00 så måste hen kanske boka färdtjänst redan på morgonen. Då lägger de in en påminnelse för att komma ihåg det också.

Hjälp att komma ihåg fritidsaktiviteter

Några använde kalendern för att påminna om fritidssysselsättningar.

– En person tyckte om att måla akvarell, men hade svårt att komma ihåg att faktiskt göra det. Så hen la in det i kalendern.

Påminnelser kunde även handla om sådant man gör i hemmet eller annars i vardagen men som

RemindMe skickar sms med påminnelser. Det gör att RemindMe fungerar med alla typer av telefoner.

”Vi arbetsterapeuter behöver ta reda på vad den person vi just nu arbetar med har för vanor, och hjälpa dem bygga minnesstrategier kring dem.”

de kanske glömmer bort annars, som att ringa till anhöriga, äta lunch, gå och träna, gå till frisören, eller byta däck på bilen.

– Med hjälp av den här digitala kalendern kunde de utföra fler aktiviteter. De var också mer nöjda med det de utförde.

Kalender på webben

RemindMe är en webbaserad kalender. Maria Andreassen tycker det är en viktig egenskap.

– Det är en webbsida med en kalender som man programmerar och som sedan kan skicka påminnelser via sms. Det är alltså inte en app som innebär att man måste ha och kunna hantera en smart telefon.

Det var viktigt för de som var med när forskarna startade projektet.

– Då hade inte alla i den här äldre gruppen en smart telefon, utan en del hade exempelvis en DORO med knappar. Att det var en webbaserad kalender gjorde att det var tillgängligt även för dem.

Den som får påminnelsen kan sedan svara på sms:et, vilket gör att systemet hjälper personen att hålla reda på vad hen gjort och inte.

– Det kan vara viktigt exempelvis när det gäller mediciner. Personen kommer kanske inte ihåg om de svarat på påminnelsen och tagit sin medicin. Då kan de gå in i systemet och kontrollera det. Det här var en av sakerna som gjorde att de tyckte de fick bättre kontroll på sin vardag. Kalendern gjorde dem lugnare och tryggare.

Skapar egna minnestekniker

När Maria Andreassen två år efter projektet träffade ett antal av de som deltagit och intervjuade dem så hade en del gått över till andra metoder för att stödja minnet.

– En del använde andra digitala kalendrar. Några använde en papperskalender.

För en del funkade det bäst att använda föremål för att trigga minnet. De kunde exempelvis lägga dosetten där de äter frukost, och när de ser den kommer de ihåg att ta sin medicin.

– Andra använde kaffebryggaren. De vet att de måste ha kaffe på morgonen. Så då placerade de sin kalender och dosett där. Personerna lärde sig att använda olika föremål i hemmet och att utnyttja vanor för att komma ihåg.

Viktigt att individanpassa stödet

Det här är en viktig lärdom för de som arbetar med personer med minnesproblem, säger hon.

– Vi arbetsterapeuter behöver ta reda på vad den person vi just nu arbetar med har för vanor, och hjälpa dem bygga minnesstrategier kring dem.

Hon lyfter även fram andra aspekter av att anpassa stödet till individen.

– När det exempelvis gäller digitala stöd som RemindMe måste vi ta reda på vad personen har för kunskaper, och hur intresserad hen är av digital teknik. Vi måste också ta reda på vad personen tycker är viktigt i sitt vardagsliv, och vad de utifrån det behöver stöd med. Det kan avgöra vilken produkt som är mest lämplig för dem. De kanske ser lite dåligt och därför behöver hjälp att anpassa

Många behöver stöd för att komma ihåg sin medicin. RemindMe hjälper dem även komma ihåg att de faktiskt tagit den.

vyn. Vi kanske måste hjälpa personen att anpassa känsligheten på knapparna.

Viktigt få stöd tillräckligt länge för att lära sig använda

Hon påpekar också att det är viktigt att omsorgspersonalen planerar in tillräckligt med tid för att personen ska bli bekväm med att använda sitt minneshjälpmedel.

– Vi började med ett möte där de fick lära sig hur RemindMe fungerade, och de fick lägga in aktiviteter. Sen hade vi ett stödsamtal en gång i veckan under 8 veckor. Då pratade vi om hur det gått sedan förra mötet, om påminnelserna kom på rätt tid, och hur de skulle göra nästa vecka.

Efter dessa 8 veckor gjorde forskarna sedan en utvärdering, och fyra månader senare ytterligare en utvärdering.

– De är nog väldigt bra om de får den här typen av stöd under en längre period. De enskilda mötena måste kanske inte vara så långa, men de behöver pågå en längre period, så personen hinner skapa vanor. *

RemindMe

RemindMe är utvecklat vid Linköpings universitet, men har sålts till ett hjälpmedelsföretag som kommer vidareutveckla produkten. Den som är intresserad av hjälpmedel som stöd för minne och planering kan kontakta sin arbetsterapeut i primärvården och be om mer information.

Du kan ladda ner Maria Andreassens avhandling på diva-portal.org

Foto: Privat

Behovet av juridiskt stöd urholkar konkurrensen bland LSS-anordnare

Lagarna och reglerna kring LSS är ganska komplicerade.

Många behöver hjälp av en jurist när de ska söka stöd enligt LSS.

Det ofta viktigare att anordnarna har bra jurister än bra tjänster.

Det är dåligt på många sätt.

Många som söker stöd enligt lagen om stöd och service till vissa funktionshindrade, LSS, tycker att det är närmast hopplöst att navigera bland lagar, kriterier och praxis. Många känner därför att de behöver ett juridiskt ombud som är insatt i området. Det gör att de ofta söker sig till anordnare som erbjuder detta stöd, och det är bara privata anordnare som gör det.

Det leder i sin tur till inläsningseffekter och att kvaliteten på tjänsterna inte alls blir det konkurrensmedel det var tänkt att vara. Robin Bankel beskriver detta i sin avhandling ”Responsibilisering – En studie av assistanssektorns kvasimarknad”, som han i slutet av 2021 lade fram vid Handelshögskolan, Göteborgs universitet. Robin Bankel föreslår även åtgärder som skulle kunna avsevärt lindra en del av dessa problem.

Han skulle vilja se både ”hårda” förändringar som ett statligt juridiskt ombud och ”mjuka” förändringar som att alla berörda i större utsträckning diskuterar vissa aspekter av assistansen. Robin Bankel har disputerat som företagsekonom, men har även en examen i mänskliga rättigheter.

”Nu rekryterar många av de privata utförarna stödsökande med erbjudanden om juridiskt stöd snarare än med vilken kvalitet i stödet de erbjuder.”

Många väljer privata anordnare

En stor majoritet av alla som får stöd väljer en privat anordnare, för det allra mesta utan att känna till särskilt mycket om vilka tjänster anordnaren erbjuder eller om kvaliteten på tjänsterna. Det är helt andra faktorer som styr valet.

LSS var en befrielsereform. Men vilken frihet är viktigast för den enskilde brukaren?

– Våldigt många upplever att de behöver juridiskt stöd för att få den insats som de enligt LSS har rätt till, säger Robin Bankel. Man kan även se i statistiken att de som har privata utförare får mer assistanstid än de som har kommunala utförare. Det hänger förmodligen samman med det juridiska stödet.

Denna typ av juridiskt stöd erbjuder bara privata utförare.

– Därför blir det automatiskt att de söker sig till dessa utförare.

Inlåsnings effekter

Men de privata utförarna erbjuder givetvis inte juridiskt stöd utan krav på motprestation.

– Ofta får de skriva på ett avtal om att anlita den privata utföraren om personen får stöd beviljat. Ibland kan det ingå att de förbinder sig att använda utföraren under ett antal år.

Den här typen av inlåsnings effekter är olyckliga, säger Robin Bankel.

– Tanken med privatiseringsreformen var ju att utförarna skulle konkurrera med kvaliteten på tjänsten. Nu rekryterar många av de privata utförarna stödsökande med erbjudanden om juridiskt stöd snarare än med vilken kvalitet i stödet de erbjuder.

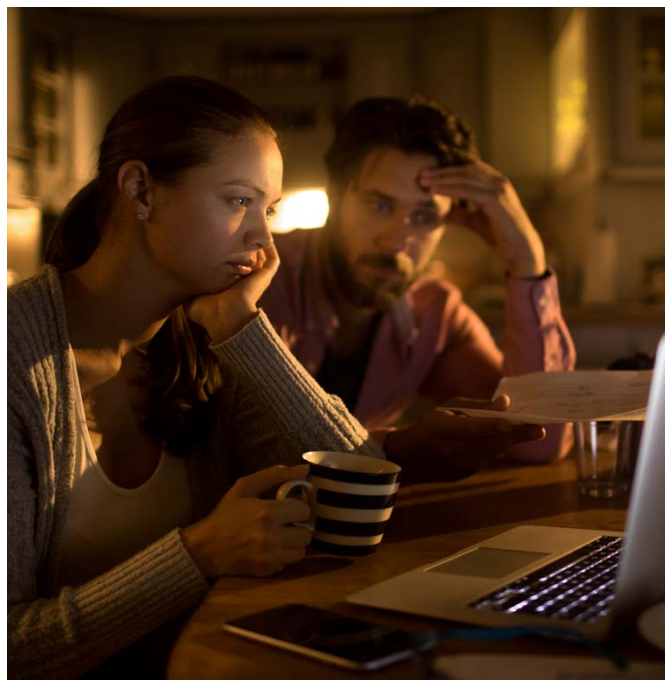
”Många utförare lägger ansvar på föräldrar eller andra närstående som egentligen ska ligga på utföraren.”

Få orkar utvärdera utförare

Man skulle kunna tänka sig att personen med stöd skulle byta utförare om tjänsterna inte håller bra kvalitet. Men i praktiken blir det sällan så, menar Robin Bankel.

– Det är svårt att ha tid och ork, och kompetens, att titta på budgetar, vilka pengar som går till vad, hur det ser ut hos andra utförare. Många får också en personlig relation till anordnaren, och då kan det kännas rätt obekvämt att fråga om såna saker.

Det leder till att personen med LSS-stödet ofta blir kvar hos samma anordnare. Sammantaget gör allt detta att konkurrensen utifrån kvaliteten på tjänsterna blir åsidosatt, konstaterar han.

Få orkar eller kan utvärdera och jämföra anordnare. Därför blir de ofta kvar med samma även om kvaliteten på tjänsterna inte är bra.

Närstående drar ett tungt lass

Robin Bankel har i sin forskning också kunnat konstatera att många utförare lägger ansvar på föräldrar eller andra närstående som egentligen ska ligga på utföraren.

– Det är vanligt att föräldrarna får sköta rekrytering och upplärning av assistenter, att de får täcka upp brister i bemanning, ta ansvar för assistentens arbetsmiljö och psykiska ohälsa, och andra saker som egentligen är arbetsgivarens ansvar. De kompenseras också sällan för sånt.

Detta merarbete bidrar till att det bli ännu svårare för dem att hitta ork och tid att leta efter nya utförare.

Lågt förtroende för Försäkringskassan och kommunen

Robin Bankel påpekar att det inte bara är de privata utförarna som orsakar problem för personer som söker stöd enligt LSS.

– Många anser att de blir dåligt bemötta och rent av motarbetade av Försäkringskassan. Föräldrarna kan tycka att det är extremt uppenbart att deras barn behöver stöd, och ändå ska de gå igenom långa processer, dokumentera alla behov, att bedömningskriterierna kan vara smått bisarra. De kan inte berätta fritt om hur det ser ut hemma utan måste fokusera helt på bristerna, och presentera behoven på ett sätt så Försäkringskassan inte har några förevändningar att avslå.

Kan inte lita på handläggningen

Många föräldrar Robin Bankel intervjuat tycker också att handläggningen alltför ofta är godtycklig.

– De säger att andra familjer med barn i samma ålder och med snarlika problem fått helt annan information eller ett helt annat beslut, att de får avslag på märkliga grunder. De tycker att det är omöjligt att lita på Försäkringskassans handläggning.

Det låga förtroendet gäller även kommunerna, som många av de intervjuade menar också ger ett dåligt stöd.

– Många skulle gärna se att assistansersättningen var helt statligt. Då kanske kommunerna skulle vara mer benägna att stötta.

Vore bra med ett statligt juridiskt ombud

Robin Bankel skulle gärna se att staten erbjöd ett juridiskt biträde. Det skulle öka möjligheterna att utvärdera utförare efter kvaliteten i tjänsterna, och skulle medföra att en större del av assistansersättningen faktiskt gick till assistans.

– Idag blir det ju i slutändan så att assistansmedlen finansierar den juridiska hjälpen.

En annan förbättring skulle vara krav på att det ska vara tydligare och mer transparent vad en tjänst ska innehålla.

– Då kan de som får stöd bättre jämföra hur mycket pengar som läggs på vilka kostnadskonton och moment, och kunna välja anordnare efter det. Det kanske också skulle ge utförarna större incitament att faktiskt konkurrera med kvaliteten på tjänsterna.

Vilken assistans vill en brukare ha?

Robin Bankel skulle också välkomna mer och öppnare diskussioner om svårigheterna med personlig assistans, utan att det ska behöva bli ett ifrågasättande av tjänsten som sådan.

– Personlig assistans beskrivs ofta som en befrielsereform, vilket den i många avseenden är. Men inte i alla. Vi borde kanske mer fråga oss vilken typ av frihet vi vill värna om? Vilken valfrihet är viktig? Ställer någon valfrihet till mer oreda, problem och bekymmer för brukare och anhöriga än den gör nytta? Brukarna ska få den kontroll de vill ha. Men då måste vi ju också föra en djupgående diskussion med brukarna och deras närstående om vad det egentligen är.

Det saknar jag idag. *

Du kan ladda ner Robin Bankels avhandling på gupea.ub.gu.se

Foto: Malin Tengblad, Handelshögskolan vid Göteborgs Universitet

Annons ▼

UTLYSNING STIFTELSEN SÄVSTAHOLM:

Pandemins effekter för personer med intellektuell funktionsnedsättning

Genom en särskild utlysning av forskningsmedel vill Stiftelsen Sävestaholm bidra till ökad och fördjupad kunskap om pandemins effekter när det gäller fysisk och psykisk hälsa, vilka läroämnen som kan dras av covid 19-pandemin inför kommande kriser, men även om rättssäkerheten för personer med intellektuell funktionsnedsättning.

Stiftelsen välkomnar därför ansökningar om forskningsprojekt/doktorandprojekt om pandemins effekter för personer med intellektuell funktionsnedsättning.

Mer information om utlysningen finns på www.stiftelsensavstaholm.se. Ansökan ska göras på den blankett (Projektbidrag ansökan) som finns på stiftelsens webbplats www.stiftelsensavstaholm.se/sok-bidrag.

Ansökan, som gärna ska vara i pdf-format och i ett dokument, skickas till vår epostadress stiftelsen.savstaholm@telia.com. Ett ex av ansökan skickas i pappersformat till vår adress i Uppsala.

Ansökan ska vara inkommen **senast den 30 april 2022**.

Observera att detta är ett annat datum än våra ordinarie ansökningstillfällen när det gäller forskning.

Mycket kvar för att personer med hörselnedsättning ska känna sig inkluderade

Många miljöer är dåligt anpassade för personer med hörselnedsättning. Det gäller bland annat skolor och sociala miljöer. De som bestämmer borde tänka mer på att anpassa miljöer för personer med hörselnedsättning.

Barn och ungdomar som har en hörselnedsättning känner sig utanför och mår sämre än hörande. De möter dessa problem i skolan, på arbetsplatsen och ute i samhället. Det visar forskaren Sylvia Olsson i sin avhandling ”Longing to belong – Deaf and hard of hearing young adults’ social interaction, social relationships, and identity”, som hon i höstas lade fram vid Mälardalens universitet.

– Jag kunde också se att flickor överlag mådde sämre än pojkar, och att de i skolan var mer beroende av att ha en lärare som på ett bra sätt kunde hantera deras behov.

Andra fynd från forskningen var att de hon intervjuade var klivna till om det var bättre eller sämre att gå i särskola, och att en viktig del av tillgängligheten är det sociala bemötande personer med hörselnedsättning får.

Många undviker högskolan

Besvärerna ungdomarna upplevde gjorde att många valde bort högre studier även om de egentligen ville läsa vidare.

– De vet att högskolestudier kräver mycket grupparbeten och andra situationer där de måste arbeta tillsammans med andra. De vet också att sådana situationer fungerar dåligt för dem.

De kan få höra saker som att ”vi kan göra det här istället för att du gör det”, eller ”du behöver inte vara med på det här”.

”**De hamnar ofta utanför när de äter sin lunch, även om de äter med bekanta.”**

– Det är nästan alltid i all välmening. Men det späder hela tiden på utanförskapet.

Hon påpekar att problemen finns i alla delar av högskolan.

– Jag kan bara gå till min egen institution. Det är sällan en föreläsare frågar om hen ska ha en mikrofon. Det är stigmatiserande att behöva säga att man inte hör och be om det. En mikrofon kan även vara en hjälp för hörande. Så den frågan ska inte behöva komma upp. Egentligen.

Får även kroppsliga besvär

Utanförskapet leder till att personer med hörselnedsättning även kroppsligt mår sämre. De har oftare än hörande exempelvis huvudvärk, nackont och ryggont.

Öppna kontorslandskap blir allt vanligare. Men de är helt förkastliga för personer med hörselnedsättning, säger Sylvia Olsson.

– Det beror nog mycket på att de hela tiden får anstränga sig för att försöka hänga med. De måste koncentrera sig hela tiden, vilket leder till att de får mer värk.

Alkoholkonsumtionen i den här gruppen är också ganska hög.

– Det är ju inte heller så bra, och också ett tecken på att de inte trivs med sin livssituation.

Även sociala miljöer behöver vara inkluderande

Även om Sylvia Olsson konstaterar att det hänt mycket när det gäller att göra offentliga och andra miljöer tillgängliga, så finns det mycket kvar att göra. Det gäller särskilt de sociala sammanhangen.

– De jag intervjuade nämnde exempelvis fika- och lunchrummet. De hamnar ofta utanför när de äter sin lunch, även om de äter med bekanta.

Det gör att de drar sig till vänner som också har en hörselnedsättning.

– Där vet alla vad man väntar sig. De vill ha hörande vänner, men det blir ofta problematiskt i praktiken.

Skapa miljöer som är mer inkluderande

Det finns sätt att minska de problem som personer med hörselnedsättning upplever, säger Sylvia Olsson.

– Det är viktigt att minska alla former av buller och höga ljudnivåer där människor vistas. Vi arbetar

ofta i öppna landskap nu, vilket är helt förkastligt för personer med hörselnedsättning. Arbetsgivare skulle behöva tillhandahålla fler mindre utrymmen där man kan vara färre personer.

Det behöver också informeras mer om hur man ska visa hänsyn till personer med hörselnedsättning.

– Det kan vara sånt som att vända sig mot den man pratar med, så de kan läsa på läpparna, och att prata en i taget.

En annan värdefull åtgärd hon gärna skulle se är att alla barn får lära sig grunderna i teckenspråk.

– Det skulle man kunna göra på förskolan. Det skulle till och med kunna bli en rolig grej för barnen där.

Särskola eller vanlig skola – det är frågan

Personer med hörselnedsättning kan både gå i den vanliga skolan och i särskolan. Båda skolformerna erbjuder olika problem och fördelar.

– De jag intervjuade som gick på särskola kände sig ofta tryggare och mådde bättre. De som gick i vanlig skola mådde sämre än de som gick på särskola, och också ofta sämre än sina klasskamrater.

Det kan bero på att särskolan erbjuder en gemenskap, och att sättet att kommunicera på är gemensamt. Men även lärarna betyder väldigt mycket, säger Sylvia Olsson.

– De får ett helt annat stöd och personligt bemötande om läraren har kompetens och vana att bemöta personer med hörselnedsättning. Det gör att allt blir mycket lättare.

En av baksidorna med särskolan som de Sylvia Olsson intervjuat nämner är att kraven är lägre.

– Många tycker det är tråkigt, att det är för lågt tempo, att de lär sig för lite.

Läraren ännu viktigare för tjejer

Stödet från lärare verkar vara särskilt viktigt för tjejer. Man vet inte riktigt varför, men det skulle kunna bero på att tjejer generellt mognar lite tidigare än killar.

– Man kan tänka sig att de har mer frågor om sexualitet och sånt. Där kan läraren säkert fylla en viktig funktion, och då är det givetvis jätteviktigt att det är en lärare eleven känner sig helt bekväm med.

Fler specialpedagoger!

Det behövs också fler i skolan med kunskaper om vad dessa ungdomar har för behov, så dessa elever kan få stöd utan att bli utpekade, menar Sylvia Olsson. Det innebär exempelvis fler specialpedagoger.

En annan åtgärd hon gärna skulle se är mindre grupper, något hon menar även skulle gynna många hörande elever.

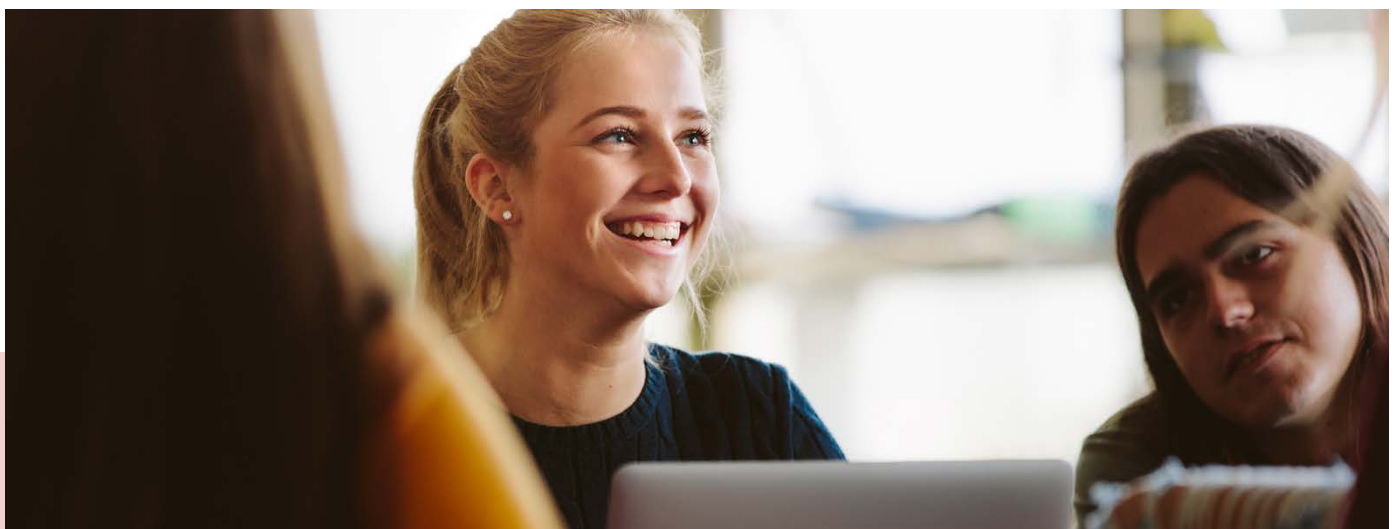
Men det är inte bara skolan som behöver mer kompetens om hörselnedsättning, säger hon.

– Vi behöver exempelvis många fler socialarbetare som kan teckenspråk. Idag finns det knappt några. Vi har satsat på tolkar för många språk, men inte för teckenspråk. Det gör att många med hörselnedsättning som söker hjälp där inte får den hjälp de behöver. *

Du kan ladda ner Sylvia Olssons avhandling på mdh.diva-portal.org

Foto: Privat

Sociala situationer är ofta jobbiga för personer med hörselnedsättning. Det skulle gå att förbättra detta med relativt enkla medel. Men åtgärderna som behövs går från övergripande planering till individers sociala beteende.

Verktyg ger bättre lärmiljö för barn med autism

► Lärmiljön i förskolan är sällan anpassad för barn med autism. Det gör att de inte kan delta på samma sätt som andra barn, och de får inte samma möjligheter till lärande. Det påverkar i sin tur vilka möjligheter barnen har att utveckla sina sociala och kommunikativa färdigheter.

Psykologen Hampus Bejnö vid Specialpedagogiska institutionen, Stockholms universitet har i sin avhandling undersökt om det går att översätta och anpassa instrumentet APERS till svenska förhållanden, just för att förbättra lärmiljön i förskolan för barn med autism. APERS är utvecklat i USA, och bedömer lärmiljöns kvalitet och vägleder hur personalen därifrån systematiskt kan arbeta med att utveckla verksamheten.

Ställer krav på förskolan

Hampus Bejnös resultat visar att den anpassade versionen APERS-P-SE går att använda i Sverige för att systematiskt förbättra lärmiljön i förskolan för barn med autism. Experter inom förskola, autism, habilitering och tidiga insatser har bedömt relevansen av den anpassade versionen, och har bedömt att det har en hög relevans för svenska förskolan. De konstaterar också att instrumentet är omfattande och ställer höga krav på hur förskolan arbetar med att skapa goda förutsättningar för de här barnen.

Hampus Bejnös forskning har även visat att APERS-P-SE har ett stort värde för förskolorna när

APERS är ett effektivt verktyg, men ställer höga krav på förskolan.

det gäller att coacha och stötta pedagogerna i att föra in evidensbaserade metoder i verksamheten.

Hampus Bejnös avhandling heter ”Early intervention and autism – Improving preschool program quality for children with autism spectrum disorder receiving Early Intensive Behavioral Intervention using the Autism Program Environment Rating Scale (APERS)” *

Du kan ladda ned Hampus Bejnös avhandling på diva-portal.org

Foto: Sara Elg

Annons ▼

Norrbacka-Eugeniastiftelsen utlyser anslag till forskning

Inom området forskning rörande personer med varaktig fysisk rörelsenedsättning kan anslag sökas till:

- Forskning som är nyskapande och bedrivs med hög vetenskaplig kvalitet, samt i vissa fall till utvecklingsarbete och försöksverksamhet.
- Forskning som förbättrar situationen för målgruppen barn, ungdomar, vuxna med varaktig fysisk rörelsenedsättning och tvärvetenskapliga projekt välkomnas särskilt.

Läs gärna på hemsidan där det finns redovisningar av vilka ansökningar som tidigare beviljats anslag. Anslag ges endast undantagsvis till grundforskning.

Ansökningsblankett kan hämtas på www.norrbacka-eugenia.se

Ansökan ska vara stiftelsen tillhanda senast den 30 april 2022.

LÄSTIPS

Hur kan alla bli delaktiga

► Personer med intellektuell funktionsnedsättning har samma rätt som andra att ta del av samhällets digitalisering. Det är rättigheter som finns både i skollagen och i Funktionsrättskonventionen. Men lärare inom särskild utbildning på grundläggande nivå menar att de och deras elever blir diskriminerade på olika sätt, vilket minskar elevernas möjligheter just att ta del av digitaliseringen.

Därför har forskare på Högskolan Väst tagit fram rapporten ”Hur kan alla bli delaktiga? Digitalisering inom särskild utbildning på grundläggande nivå”. Den togs fram på initiativ av lärare just inom särskild utbildning på grundläggande nivå, eller lärvux, en benämning eleverna själva föredrar.

Måste ha tillgång till teknisk utrustning

På lärvux går personer med intellektuell funktionsnedsättning 1,5 timme i veckan. Resten av veckan har de daglig verksamhet eller är på sitt boende. Det betyder att de är beroende av att det finns teknisk utrustning som exempelvis internetuppkoppling på den dagliga verksamheten och på boendet. De är också beroende av att kunna få rätt stöd av lärare och personal. De digitala tjänsterna kan handla exempelvis om att betala för varor eller tjänster, åka kollektivtrafik, eller laga mat. Det betyder att de digitala tjänsterna både kan öka personernas självständighet och självkänsla och frigöra tid för personalen.

Forskarna bakom rapporten menar att alla aktörer måste bli mycket bättre på att föra en dialog med varandra för att de som går på lärvux

ska få förutsättningar att ta del av digitaliseringens möjligheter. Det gäller alla, från lärare på lärvux till personal på daglig verksamhet och boenden, till huvudmän, politiker och andra beslutsfattare. Ytterst handlar det om att följa lagen och uppfylla Sveriges åtaganden enligt Funktionsrättskonventionen, menar forskarna. ✱

Du kan ladda ner rapporten på hv.diva-portal.org

Annons ▼

Norrbacka-Eugeniastiftelsen utlyser doktorandanslag

Inom området forskning rörande personer med varaktig fysisk rörelsenedsättning kan anslag sökas till anställning som doktorand. Ansökningar från samtliga vetenskapsområden välkomnas. Forskning som förbättrar villkoren för målgruppen barn, ungdomar och vuxna prioriteras.

Läs mer på www.norrbacka-eugenia.se eller kontakta stiftelsens kansli, 08-751 18 29, info@norrbacka-eugenia.se.

Ansökan ska vara stiftelsen tillhanda senast den **15 maj 2022**.

Hallå där!

Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd, Forte, delade i höstas ut 50 miljoner kronor för forskning om funktionshinder. Det är andra gången på några år som Forte gjort en riktad utlysning just för funktionshinderforskning. Dag Hervieu är enhetschef på avdelningen för forskning på Forte.

Foto: Rikard L. Erikson

Vad är fokus för Fortes utlysningar inom funktionshinderområdet?

Utlysningen 2018 fokuserade mycket på delaktighet, men även på att underlätta för ett kommande generationsskifte inom forskningen. Därför lyste vi ut såväl postdok- som juniorforskarbidrag, och i ungefär hälften av projekten var projektledarna yngre forskare.

Är det något särskilt ni fokuserat på i den senaste utlysningen?

Den här gången fokuserade utlysningen även på pandemin. Under samhällskriser drabbas ofta personer som redan är utsatta hårdare än andra. Samtidigt kan stödinsatserna till personer i utsatta grupper svikta. En sådan grupp är personer med funktionsnedsättning och deras anhöriga. Kunskaperna om pandemins konsekvenser är också begränsade när det gäller den här gruppen. Därför skulle ansökningar inom denna utlysning ha en koppling till effekter och konsekvenser av pandemin.

Det var även viktigt att de projekt vi beviljar pengar ska ha tydliga kopplingar till relevanta nationella mål. Det kan vara Sveriges genomförande av Agenda 2030 och principen att inte lämna någon utanför, det folkhälsopolitiska målet och dess målområden, eller målet för funktionshinderspolitiken.

Vad kan du berätta om de ansökningar som beviljades forskningsmedel?

De ansökningar som beviljades håller hög vetenskaplig kvalitet. Kopplingen till pandemin och vikten av delaktighet genomsyrar många av

projekten. Glädjande är att ett antal projekt ska studera den ökade digitaliseringens effekter, och hur den kan ge en ökad delaktighet för alla människor.

Vi tror och hoppas att de resultat som tas fram i projekten kan ligga till grund för beslutsunderlag för beslutsfattare på olika nivåer, exempelvis att de som arbetar inom socialtjänsten, Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen med flera får verktyg och vetenskaplig evidens när det gäller att fatta beslut om olika stödåtgärder.

Vilken är Fortes roll när det gäller den nationella forskningen om funktionshinder?

Forte har i uppdrag av regeringen att samordna den nationella forskningen inom bland annat funktionshinderområdet. Som samordnare arbetar Forte för att skapa en överblick över forskningen inom våra övergripande ansvarsområden hälsa, arbetsliv och välfärd. Forte ska också identifiera kunskapsluckor och bidra till att forskningsresultaten kommer samhället till nytta.

Inom funktionshinderområdet har vi ett fruktbart samarbete med såväl forskare som brukarorganisationer inför våra utlysningar, för att få deras syn på vad som är relevanta forskningsområden.

Vi arbetar också för att öka samverkan mellan olika aktörer som på olika sätt verkar inom våra samordningsområden, till exempel forskarsamhället, forskningsfinansiärer, myndigheter och brukarorganisationer. Fortes samordningsansvar ska på lång sikt bidra till att forskningsresultat faktiskt får genomslag i samhället. *

Nästa nummer ...

... av Forskning om funktionshinder
pågår utkommer vecka 21.

Kalendern 2022

MAJ

5-6

Virtuell konferens

Rom, Italien

Virtuell konferens. ICDD 16th International Conference on Disability and Diversity.

Information: waset.org/disability-and-diversity-conference-in-may-2022-in-rome

5-7

Solna, Sverige

17th meeting of the Nordic Spinal Cord Society (NoSCoS).

Information: www.spinalis.se/noscoss-2022

12-13

Dublin Irland

10th ESPA conference. Spinal cord injury: looking after body and mind.

Information: www.espaspinal.org

18-21

Barcelona, Spanien

34th Annual Meeting of European Academy of Childhood Disability. Networking knowledge into actions.

Information: www.eacd.org

AUGUSTI

31-2 SEPTEMBER

Sorbonne, Paris, Frankrike

World Conference Movement: Brain, Body, Cognition.

Information: www.movementis.com

SEPTEMBER

13-15

Lancaster, Storbritanien

The Lancaster Disability Studies Conference.

Information:

wp.lancs.ac.uk/cedr/events/disabilityconference

14-16

Lissabon, Portugal

10th European Conference on Mental Health.

Information: ecmh.eu

OKTOBER

24-25

Sverige, Stockholm

Livets möjligheter: Livslångt lärande för personer med flerfunktionsnedsättning, anhöriga, professionella och beslutsfattare.

Information: www.anhoriga.se/konferenser

UPPSALA
UNIVERSITET

Flyttat eller bytt e-postadress? Meddela redaktionen:
E-post cff@cff.uu.se eller telefon 018-471 64 45.

Ansvarelig utgivare Päivi Adolfsen, tel. 018-471 64 45,
paivi.adolfsen@cff.uu.se

Redaktör Kim Bergström, tel. 018-56 12 04,
kim.bergstrom@ordvet.se · Lennart Köhler, tel. 018-56 12 03,
lennart.kohler@ordvet.se · Karin Jöreskog, tel. 018-471 64 45,
karin.joreskog@cff.uu.se · Karin Sonnander (konsult),
tel. 018-471 61 69, karin.sonnander@pubcare.uu.se
Tidningsärenden Centrum för forskning om
funktionshinder, 018-471 64 45, cff@cff.uu.se

Grafisk produktion Matador kommunikation, Uppsala.

Omslagsbild iStock.

Bilder iStock och Shutterstock, om inget annat anges.

Tryck Exakta.

Tidningen ges ut fyra gånger om året.
På Centrum för forskning om funktionshinders hemsida
kan man hitta alla tidigare nummer av tidningen:
www.cff.uu.se/Tidskrift_/

ISSN 1103-1956